

premaša 100.000, a broj onih koji su činili teške zločine mogao bi dosegnuti milione (Ibid., str. 178) Svaki Nemač bio je istražitelj, sudija i dželat, a niko posle zločina nije patio od većih emotivnih teškoća. Nemci su hrlili da gledaju napade na Jevreje i njihove kuće, baš kao što su nekada gledaoci jatimice hrlili na srednjovekovna pogubljenja ili kao što deca hrle u cirkus (Ibid., str. 178). Goldhagen ne govori o nacističkim zločincima, nego o Nemcima—zločincima, što je kritika protumačila kao uvođenje teze o kolektivnoj krivici Nemaca. Postupak prema Jevrejima nije mogao biti moralan u ma kojem tradicionalnom smislu. To opovrgava tvrdnje da su počinio morali izvršavati naređenje ili da nisu mogli da ocene moralnost i zakonitost naređenja. Velika većina Nemaca se saglasila sa radikalnim istrebljenjem Jevreja i dala mu svoj doprinos. Nemačka politička kultura je u pogledu Jevreja evoluirala do te tačke da su obični Nemci, prosečni, u ogromnom broju postali Hitlerovi dobrovoljni dželiti, dok je većina njihovih ostalih sunarodnika bila spremna da to bude (Ibid., 471). Nemci su prema Jevrejima postupali bitno drugačije nego prema drugim pokorenim narodima, na delu je bio demonološki antisemitizam rasnog tipa, ubice su bili obični Nemci, a ne najfanatičnije Hitlerove pristalice (Ibid., str. 48). Ove teze opširno su potkrepljene opisom uništenja Jevreja na temelju vlastitih arhivskih istraživanja i sekundarne literature.

3. 2. Predmet i metod.

Istražuje se ponašanje aktera, politička kultura nacizma, istorija, struktura nacističkog sistema – na više nivoa i relativno koherentno. Sve to uz etnografski model opsežnog prikaza detalja po obrascu "zgusnutog opisa" američkog etnologa K. Girca (Geertz). U knjizi su opširno prikazane grozote ubijanja. Bila je to najpre methodska provokacija jer je do sada u historiografiji masakr bio potisnut u pozadinu. S druge strane, Goldhagen je time nastojao da opovrgne mit o birokratskom i industrijskom uništavanju Jevreja u čijem je središtu aseptični ubica za pisanim stolom tipa Ajhmana ili hladni vratar ispred gasne komore. Pitanje je koliko je pisac uspeo u povezivanju detalja. Iscrpni prikaz grozota uneo je dosta problema u samo izlaganje. Teoriju usmerava i nad njom je nadmoćna priča o zlu drugoga, idealna mešavina upečatljivog pripovedačkog momenta i snažno razbuđenog moralnog zgražavanja. Prikazi užasa ponavljaju se više u cilju moraliziranja nego argumentovanja. Analiza počiva na fenomenološkom "mikroskopskom" istraživanju slučajeva (pojedinačnih policijskih bataljona, logora i marševa smrti) i protivi se preteranom uopštavanju. Fenomenalističko nominalističko shvatanje determinizma okrenuto je ka proučavanju mentaliteta, a ne interesima u društvenoj strukturi. Pisac polazi od političke kulture, tj. "spoznajnog modela nacističkog antisemitizma" i istražuje motivaciju pojedinaca, a ne interese širih društvenih grupa. Otuda u knjizi rezolutno pobijanje marksističkog objašnjenja fašizma i tvrdnja da je svest određivala biće, a ne obrnuto (Ibid., 472). Analiza ponašanja ključ je za ispitivanje motivacije. Ponašanje počinilaca razlikuje se s obzirom na to da li je bilo dobrovoljno ili pod prinudom, a postoje i razlike u brutalnosti. Iz analize su isključeni odnosi moći, društvenoekonomski uslovi i funkcionalnost ideologije. U prvom planu su vrednosti i politička kultura. Nemci kao kolektiv pojmljeni su kao "drugo društvo". Ključna je teza da su nacionalni identitet i volja za uništenjem Jevreja uzročno povezani. Počinio su bili to što su bili, zato što su bili Nemci. Objašnjenje bi se moglo uprošćeno svesti na jednačinu Nemač = politička kultura Nemačke = politika nemačke države = genocid. Ove kategorije nisu dovoljno diferencirane premda se pisac ograđuje od teze o nepromenljivom nacionalnom karakteru. Ipak on ponavlja da je reč o političkoj kulturi različitoj od Zapada. Dalje, Goldhagen odbija zamisao totalitarne diktature jer sam polazi od velike slobode pojedinca i